

NATURA 2000 IN MOŽNOSTI ZA RAZVOJ TURIZMA

**Avtor: Andrej Medved, univ.dipl.inž.agr.
Pivka, 25.5.2011**

Vsebina prezentacije:

- 1. Dramatični upad biodiverzitete**
- 2. CBD in Countdown 2010**
- 3. Območja Natura 2000**
- 4. Direktiva o pticah**
- 5. Direktiva o habitatih**
- 6. Upravljanje, financiranje in statistika območij Natura 2000**
- 7. Primeri dobre prakse na območjih Natura 2000**

1. Definicija biodiverzitete

- Definicija biodiverzitete (UN): predstavlja raznolikost med živimi organizmi in vključuje genetsko, medvrstno in ekosistemsko raznovrstnost
- Človeštvo uživa številne okoljske koristi od biodiverzitete (naravni viri, voda, klimatski pogoji, rekreacija, duhovna sprostitev...)
- človeške aktivnosti, med katerimi tudi kmetijstvo, so razlog za izumrtje 50-1000 več rastlinskih in živalskih vrst v zadnjih 100 letih, kot bi se to zgodilo po naravni poti
- Do leta 2050 naj bi se trend izumiranja vrst še povečal za 10 krat v kolikor bomo nadaljevali s trenutnim trendom razvoja

- V Indeksu so uporabljeni podatki za 555 kopenskih vrst, 323 sladkovodnih vrst in 267 morskih vrst s celega sveta
- **Povprečni trend upadanja vrst je ocenjen globalno za 40% v letih 1970. – 2000.**
  - **kopenske vrste 30%**
  - **sladkovodne vrste 50%**
  - **morske vrste 30%**

Človeške aktivnosti so v povprečju povečale stopnjo upada biotske pestrosti za več kot 100 krat v primerjavi z naravni trendom!

Primeri upadanja biodiverzitete

- **Glavni vzroki upadanja biotske pestrosti so dramatične spremembe v naravnih habitatih zaradi:**
  - Intenzivnih kmetijskih proizvodnih sistemih,
  - Gradnje objektov in industrije,
  - Čezmejno izkoriščanje gozdov, morja, jezer, rek in tal,
  - Invazije tujerodnih vrst,
  - Onesnaževanja ter
  - Globalnih klimatskih sprememb.
- **Mednarodne sile so bile prisiljene pričeti postopke za zaščito biotske pestrosti in okolja na globalni ravni...**

2. United Nations Convention on Biological Diversity, 1992

Konvencija o biološki raznovrstnosti

- CBD predstavlja prvi konkreten korak v boju proti dramatičnem upadanju biotske pestrosti in jo je ratificirala EU leta 1993.
- EU je pričela pravno normativno urejati področje varstva biotske pestrosti že v 70-ih letih in je tako odigrala ključno vlogo na mednarodni sceni
- Osnovni cilj CBD je varstvo biotske pestrosti in doseganje trajnostnega razvoja

- V okviru CBD je bila v EU izdelana strategija varstva biotske pestrosti (1998.) ter 4 akcijski programi v letu 2001. po naslednjih področjih:
  - Ohranjanje naravnih virov
  - Kmetijstvo
  - Ribišтво
  - Gospodarska in trajnostna integracija
- EU komisar za okolje Ritt BIERREGAARD je dal poseben pečat EU Strategiji kot "***model case for integration of environmental policies into key policy areas***", ki se je implementiral tudi v današnjem »EU's sixth environment action programme 2002-12«

Postavitev cilja 2010

- V smislu trajnostnega razvoja je bil pomemben sestanek Sveta ministrov za okolje leta 2001 v Gothenburgu na Švedskem
»**biodiversity decline should be halted with the aim of reaching this objective by 2010**«
  - » V času Švedskega predsedovanja se je vrh Evrope zedinil v pogledu EU strategije trajnostnega razvoja »EU strategy for sustainable development«
  - » Istočasno je bil na tem sestanku prvič postavljen cilj zaustavljanja upada biotske pestrosti do 2010, ki je postal eden glavnih ciljev upravljanja in ohranjanja naravnih virov

Countdown 2010

- “**Countdown 2010**” je bil javno lansiran na konferenci “Sustaining Livelihoods and Biodiversity: Attaining the 2010 Target in the European Biodiversity Strategy” v mestu Malahide na Irskem leta 2004.
- Pod okriljem mednarodne organizacije IUCN je bila pod imenom Countdown 2010 oblikovana mreža partnerstev na vladni, regionalni in nevladni ravni, ki je delovala v podporo vladam in drugim deležnikom pri doseganju cilja 2010.

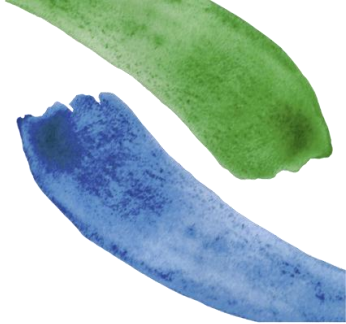
Glavni cilji partnerstva C2010

- da vse vlade in člani civilne družbe na vseh ravneh izvedejo vse potrebne aktivnosti za zaustavitev upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010.
- Inicijativa se je uradno zaključila 20. oktobra 2010, na 10. konferenci pogodbenic Konvencije o biotski raznovrstnosti v Nagoji na Japonskem.

Slovenija podpisnica C 2010

- **Slavnostni podpis Deklaracije Countdown 2010 – Odštevanje do 2010**
- *Ljubljana, 16. oktober* - Državni sekretar Na ministrstvu za okolje in prostor mag. Mitja Bricelj. Državna sekretarka na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Branka Tome ter direktor Mednarodne zveze za naravo (IUCN) za Evropo Tamas Marghescu so podpisali **Deklaracije Countdown 2010 – Odštevanje do 2010.**

3. Mreža območij Natura 2000

- Natura 2000 je evropska mreža posebnih območij varstva v državah članicah Evropske unije.
- Njihov cilj je ohraniti biotsko pestrost na način, da se zaščitijo naravni habitati najbolj ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, značilnih za Evropsko unijo.
- Evropska unija je mrežo Natura 2000 vpeljala kot eno izmed glavnih aktivnosti za doseganje skupnega cilja ustavitve prihodnjega upadanja biotske pestrosti.
- **Podlaga za Naturo 2000 so znanstveni kriteriji!**

Območja Natura 2000 je potrebno varovati!

- Države kandidatke za EU v fazi pristopa k Evropski uniji pripravijo spisek naravnih območij, ki odgovarjajo merilom:
  - **Direktive o habitatih (The Council Directive 92/43/EEC)**
  - **Direktive o pticah (Council Directive 79/409/EEC)**
- Na posebnih območjih varstva Natura 2000 navedeni direktivi ne izključujeta človeških aktivnosti!
- Človeške aktivnosti ne smejo ogrožati narave, temveč se morajo izvajati na način da podpirajo njeno varovanje

Zakonska podlaga EU / Slovenija

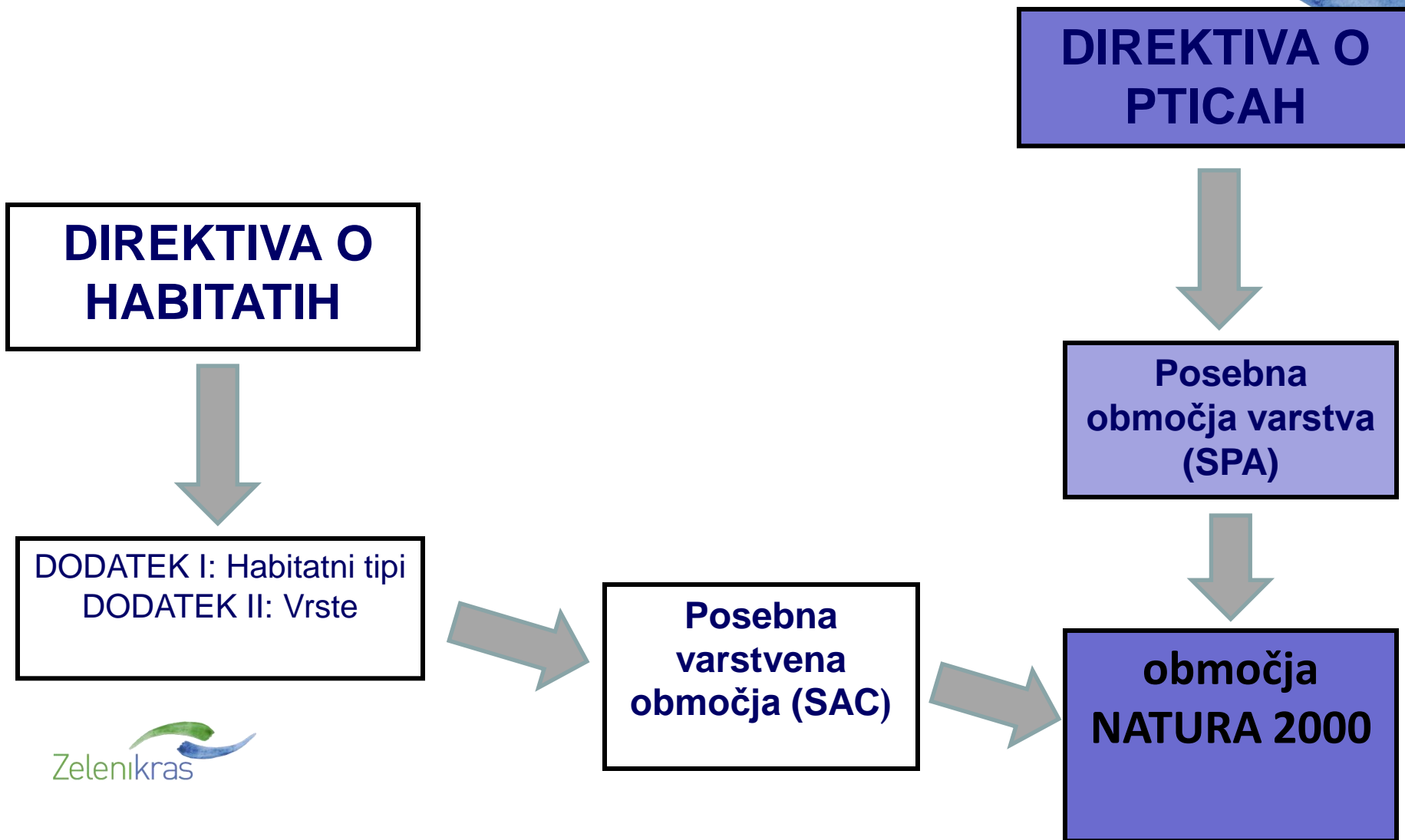
Zakonsko osnovo Nature 2000 predstavljata evropski:

- [Direktiva o pticah](#) in
- [Direktiva o habitatih](#).

Zakonsko osnovo v Sloveniji predstavljajo:

- [Zakon o ohranjanju narave](#) (ZON),
- [Uredba o posebnih varstvenih območjih \(območjih Natura 2000\)](#),
- [Načrt ugotavljanja posledic vpliva območij Nature 2000 in določitev razvojnih ukrepov](#),
- [Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah](#),
- [Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah](#),
- [Uredba o habitatnih tipih](#).

SISTEM NATURE 2000

4. Direktiva o pticah

- Ministrski svet Evropske skupnosti je 2. aprila 1979 sprejel Direktivo o ohranjanju prostoživečih ptic (Council Directive 79/409/EEC on the Conservation of Wild Birds - "The Bird Directive").
- Predpis je začel veljati leta 1981.
- Države članice morajo ohraniti populacije prosto živečih ptičev na ravni, ki ustreza ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, upoštevajoč ekonomske in rekreacijske potrebe. Varstvo ima prednost pred ekonomskim izkoriščanjem oziroma rekreacijo.
- **Varstvo populacij ptic** ima prednost pred ekonomskim izkoriščanjem oziroma rekreacijo.

Ključna vsebina direktive

- Države morajo za vrste iz **Priloge I** (Annex I - 182 taksonov) opredeliti najpomembnejša območja kot **Posebna območja varstva** (SPA - Special Protected Area) in obvestiti Evropsko komisijo o varstvenih ukrepih.
- Prepovedani načini lova in ubijanja ptičev so naštetih v Prilogi IV. Izkoriščanje, prodaja in transport vseh vrst ptičev, razen iz Priloge III, je prepovedano.
- Sestavni del ekološke mreže Natura 2000 so območja SPA iz Direktive o pticah, ki jih potrdi vsaka država zase in se ne preverjajo niti potrjujejo v Bruslju.
- Območja SPA postanejo pravno obvezujoča na dan vstopa države v EU.

5. Direktiva o habitatih

- Direktivo o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (The Council Directive 92/43/EEC on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora - "The Habitat Directive") je sprejel Ministrski svet 21. maja 1992.
- Direktiva je bila večkrat dopolnjena, nazadnje leta 1995 ob pridružitvi Avstrije, Finske in Švedske.
- V **Prilogi I** so naštetih habitatni tipi (198 habitatnih tipov, od tega 50 prednostnih)
- v **Prilogi II** pa vrste (230 živalskih in 483 rastlinskih vrst), ki jih je treba ohranjati z opredeljevanjem **Posebnih varstvenih območij** (SAC - Special Areas of Conservation).

Proces prenosa – 3 faze

1. **Predlog seznamov.** Države najprej opredelijo sezname evropsko pomembnih območij (glede na merila v Prilogi III za vrste v Prilogi II in za habitatne tipe v Prilogi I) na državni ravni– **Nacionalni Seznam “National List”**
2. **Vrednotenje.** Nato se predlog seznama ocenjuje na ravni Evropske unije kot **območja SCI** in na bio-geografskih seminarjih, ki potekajo po **biogeografskih regijah** (alpska, panonska, mediteranska,...).
3. **Potrjevanje in razglasitev.** Odbrane lokalitete so potencialni SAC, ki jih nato vsaka država članica določi z nacionalnim predpisom (najkasneje v roku 6 let) kot SAC in s tem postanejo del omrežja Natura.

Ključne obveznosti držav EU

Ključne obveznosti glede območij omrežja NATURA 2000 so opredeljene v 6. členu direktive:

- ustrezni načrti upravljanja (po potrebi) ter zakonski, upravni ali pogodbeni ukrepi,
- preprečevanje slabšanja razmer,
- preverjanje vseh načrtov ali projektov (tudi če je načrtovan zunaj območja in lahko vpliva na vrste/ht v območju),
- prevlada javnega interesa, izravnalni ukrepi,
- ugodnosti pri financiranju

6. Upravljanje Natura 2000

- Izbor načinov varstva območij Natura 2000 je prepuščena presoji vsake države članice EU.
- V EU je najpogostejše orodje za varstvo biotske pestrosti in Nature 2000 uporaba pogodbenega varstva.
- Na tipih habitatov kmetijske kulturne krajine je najpogostejše orodje sklepanje pogodb v okviru PRP oz. **Kmetijsko okoljskih ukrepov**.
- Pomembno vlogo v tej zgodbi imajo javni zavodi, koncesionarji – upravitelji zaščitenih območij ter Uprave parkov.

Financiranje Natura 2000

- Za območja NATURA 2000 so na razpolago finančni programi Evropske unije za: sofinanciranje projektov varstva narave (npr. LIFE+), spodbujanje okolju in naravi prijaznih načinov kmetovanja (sredstva iz naslova EFRD) in drugih aktivnosti trajnostnega razvoja (sredstva iz strukturnih skladov).
- EU do sedaj še ni zagotovila samostojnega finančnega instrumenta za Naturo 2000 temveč priporoča model “**integralnega financiranja**”.

Statistika nekaterih držav EU

- **Skupaj države EU:**

- Do 31.12.2006. je bilo v EU proglašeni **4.617 območij po Direktivi o pticah**, s skupno površino več kot 254.000 km².
- Razglašeni je bilo **20.862 območij po Direktivi o habitatih**, skupne površine 560.445 km².

- **Avstrija N2000 = 16%**

- V Avstriji je razglašeni 210 območij Natura 2000
- Direktiva o habitatih = 160 območij
- Direktiva o pticah = 95 območij

- **Italija N2000 = 19%**

- V Italiji so do konca leta 2006 razglasili 2.543 območij Natura 2000

Stanje v Sloveniji

- **Slovenija N2000 = 36%**. Razglašeni je **286 območij**, od tega jih je 260 razglašeni na podlagi Direktive o habitatih in 26 na podlagi Direktive o pticah
  - Območja pretežno pokrivajo: **60 % površine območij** predloženih na osnovi Direktive o habitatih se nahaja znotraj predloženih varstvenih območij po Direktivi o pticah
  - Na posebnih območjih varstva narave po ZON (npr. Triglavski narodni park, regijski in krajinski parki, rezervati in naravni spomeniki) se nahaja **25 % skupne površine** Natura 2000

Turistični razvoj in Natura 2000

- **OPERATIVNI PROGRAM – PROGRAM UPRAVLJANJA OBMOČIJ NATURA 2000 V SLOVENIJI (MOP)**
- Natura 2000 = priložnost
- Osnovni cilj Nature 2000 je ohraniti in povečati biotsko pestrost v območju Evropske unije za prihodnje rodove z omogočanjem odgovornega razvoja.
- Cilj Nature 2000 pa je tudi **spodbujati sobivanje ljudi in narave**, zato je zelo pomembno iskanje razvojnih priložnosti na **področju kmetovanja, turizma, rekreacije in drugo**.
- Ustvarjanje inovativnih delovnih mest je pomembno tako za našo prihodnost kot za ohranjanje narave.

Ključni razvojni izzivi Natura 2000

Ključne izzive lahko razdelimo na več skupin:

- **ekonomsko – socialne** (omejevanje gospodarskih dejavnosti zaradi razglasitev območij varovanja, izpad dohodka, ostrejša omejitev pri pridobivanju dovoljenj za gradnjo objektov, depopulacija podeželja, pomanjkanje ustreznih delovnih mest)
- **prostorsko – okoljske** (ni zadostne turistične infrastrukture ter prenočitvenih in gostinskih zmogljivosti, neusmerjen prostorski razvoj, opredelitev potencialnih možnih oblik turizma in rekreacije ob upoštevanju naravnih razmer)
- **komunikacijsko-informacijske** (pomanjkanje in slaba dostopnost do informacij, pomanjkljiva komunikacija med posameznimi interesnimi skupinami)
- **splošni izzivi** (splošno pomanjkanje vizij in idej domačinov, neosveščenost lastnikov in uporabnikov prostora, **pomanjkljivo znanje za izvajanje turistične dejavnosti** in pomanjkanje izobraževalnih akcij in usposabljanja, pomanjkanje pestrih turističnih programov)

7. Primeri dobre prakse Natura 2000 in turizem

- A. Naravni rezervat Škocjanski zatok pri Kopru in turistični potencial
- B. Krajinski park Sečoveljske soline – Turizem in natura 2000
- C. Naravni rezervat Iški morost na Ljubljanskem barju – trajnostni raziskovalni turizem na obrobju Ljubljane
- D. Regijski park Škocjanske jame – UNESCO in Natura 2000

A. Naravni rezervat Škocjanski zatok “Oaza na pragu Kopra”

- Naravni rezervat Škocjanski zatok je 122 hektarjev veliko sredozemsko mokrišče in hkrati največje brakično (polslano) močvirje v Sloveniji, izjemnega pomena zaradi bogate favne in flore.
- **POVRŠINA REZERVATA:** 122 hektarjev
- **LASTNIŠTVO:** Republika Slovenija
- **RAZGLASITVE:** **naravni rezervat** (Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok; Uradni list RS, št. 20/1998) **ekološko pomembno območje – EPO** (Uredba o ekološko pomembnih območjih; Uradni list RS, št. 48/2004) **posebno varstveno območje – območje Natura 2000** (Uredba o posebnih varstvenih območjih; Uradni list RS, št. 49/2004) **naravna vrednota** (geomorfološka, hidrološka, botanična, zoološka in ekosistemska; Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot; Uradni list RS, št. 111/2004)
- **UPRAVLJANJE:** Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS (od leta 1999)

Razvojne priložnosti za trajnostni turizem

- Rezervat v urbanem okolju: povečuje dodano vrednost mesta Koper s **prostorskega vidika**
- Razvoj nove **ekoturistične destinacije** s svežo ponudbo naravoslovnega turizma: povečane komparativne prednosti mesta Koper in regije, koristi za lokalno ekonomijo
- Prvo zavarovano območje, v celoti osredotočeno na **enake možnosti**: prispevek k pozitivni podobi mesta
- **Rekreacijska točka** za sprostitev v naravi v neposredni bližini mestnega jedra
- Z ohranjanjem naravni vrednot, ptic in njihovih življenjskih okolij v splošnem **dviguje kvaliteto okolja in življenja** “Quality of Life” na lokalni, regionalni ravni
- Je predmet **sodelovanja na mednarodni ravni** (Slovenija – Italija, mreža AdriaWet)

B. Raziskovalni turizem in varstvo kosca na Ljubljanskem barju

- Projekt je bil namenjen vzpostavitvi mehanizmov za učinkovito varovanje in dolgoročno ohranitev kosca v Sloveniji. Med osnovnimi cilji so bili tudi pospešitev procesov prenosa **Direktive o pticah = Natura 2000** v nacionalno zakonodajo, priprava upravljalških rešitev za območja, na katerih živi kosec, in aktivno sodelovanje s kmeti in lastniki zemljišč.
- Vzpostavitev **Naravnega rezervata Iški morost**
- Na delu rezervata je urejena 1300 metrov dolga Koščeva učna pot z opazovalnico, kjer lahko obiskovalci spoznavajo bogastvo biotske pestrosti vlažnih ekstenzivnih travnikov.
- Rezervat služi tudi kot kmetijsko poskusno posestvo, na katerem DOPPS v sodelovanju z okoliškimi kmeti in z lastno kmetijsko mehanizacijo prikazuje predvsem pticam prijazne načine upravljanja.
- Izdelava promocijski gradiv o Naturi 2000 in izvajanje naravoslovnih dni za ciljne skupine

C. Krajski park Sečoveljske soline – Turizem in Natura 2000

- Podjetje za upravljanje, trženje in razvoj destinacije (Soline - Pridelava soli, d.o.o.)
- Vzpostavitev informativno turističnih centrov na projektnem območju ter na vseh vstopnih točkah v KP z različnimi predstavitvami in informacijami o Naturi 2000,
- Oblikovanje posebne blagovne znamke,
- Poenoteno trženje in poenotenje CGP-ja usmerjevalnih in informativnih tabel ter drugega informativnega materiala,
- Oblikovanje in prodaja tipičnih izdelkov pod enotno blagovno znamko (odkupovanje surovin in polizdelkov od domačih pridelovalcev),
- Oblikovanje specializiranih turističnih aranžmajev v povezavi s tematiko NATURA 2000 za različne ciljne skupine (šole, zavode, podjetja, društva),
- Zaračunavanje vstopnine za obiskovalce oz. motorna vozila, ki vstopajo v osrednje območje parka,
- Izdelava osnovnih info materialov v več jezikih o pomenu varovanja območja ter informacije o Naturi 2000 (vstopni prospekt, internetne strani)

D. Regijski park Škocjanske jame – UNESCO in Natura 2000

- **Spada med svetovno dediščino UNESCO**
- Varstveno območje **Natura 2000**, ki se nahaja na vplivnem območju regijskega parka, v pretežno ravninskem predelu doline Reke med vasjo Trpčane in Topolc, je bilo opredeljeno predvsem zaradi kosca (*Crex crex*), ki mu kot življenjski prostor ustrezajo vlažni in negojeni travniki, ki jih kmetje kosijo bolj pozno, predvidoma v drugi polovici julija.
- Del vplivnega območja se nahaja v **varstvenem območju Snežnik-Pivka**. Na tem območju, ki ga prekrivajo obsežni dinarski gozdovi bukve in jelke in spadajo med največje strnjene gozdne sestoje pri nas, srečamo številne pomembne vrste. Med njimi izstopa sova kozača, poleg nje so tu še druge varstveno pomembne vrste: kotorna, koconogi čuk, velika uharica, skalni golob, divji petelin itn.
- Na spletni strani http://www.park-skocjanske-jame.si/slo/turistinfo_kontakti.shtml so podatki o **turistični ponudbi na območju parka**: gostilne, turistična in druga društva, prenočišča in apartmaji, kampiranje, turistične kmetije, dodatne informacije (Vodič po Krasu,....)

Zaključek

- Trenutni trend upada biotske pestrosti in negativne posledice v okolju so danes absolutno največje kot kadarkoli prej v zgodovini človeštva in trenutno še ni jasnih pokazateljev, da bi se ta trend izboljševal oziroma celo ustavil.
- **Človeške aktivnosti so v povprečju povečale stopnjo upadanja biotske pestrosti za več kot 100 krat v primerjavi z naravnim trendom upadanja!**
- **Trajnostni turizem na območjih Natura 2000 je priložnost, da skupaj prispevamo k uresničevanju skupnega cilja – zaustavitev upada biotske pestrosti!**

Pomembni viri:

<http://www.natura2000.gov.si/>

<http://www.mop.gov.si/>

<http://www.mkgp.gov.si/>

<http://www.biotechnology->

[gmo.gov.si/mednarodno/kartagenski_protokol/index.html](http://www.biotechnology-gmo.gov.si/mednarodno/kartagenski_protokol/index.html)

<http://bch.cbd.int/protocol/>

<http://www.cbd.int/>

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/narava/odstevanje_do_countdown_2010_iucn/

<http://www.countdown2010.net/>

<http://www.iucn.org/>

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013/